

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра новітньої історії України

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
УКРАЇНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ
У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ**

для студентів

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 014 Середня освіта
освітній рівень Перший (бакалаврський)
освітні програми Середня освіта (Історія)
вбірковий блок Вчитель історії в спеціалізованій школі з поглибленим вивченням суспільно-гуманітарних дисциплін
вид дисципліни Вибіркова

Форма навчання	<u>денна</u>
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	<u>8</u>
Кількість кредитів ECTS	<u>4</u>
Мова викладання, навчання та оцінювання	<u>українська</u>
Форма заключного контролю	<u>іспит</u>

Викладачі: кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри новітньої історії України
Вербовий О. В.

Пролонговано: на 20 2021 н. р. Александрів 2021 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20 20 /20 20 н. р. (   ) «   » 20 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник(и): Вербовий О. В. кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри новітньої історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри новітньої історії України

(підпис)

(Андрій ПИЖИК)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 11 від «29» 08 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2021 року № 7

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

(Наталія ТЕРЕС)

(прізвище та ініціали)

1. Мета дисципліни – опанування здобувачами освіти майбутніми вчителями історії суті історичних процесів, що відбувалися в Україні Другої світової війни, усвідомлення їх об'єктивного характеру, взаємозв'язку та взаємозалежності, а також закономірностей розвитку, ролі об'єктивних та суб'єктивних чинників в історії; вміння працювати із вітчизняними та зарубіжними історичними джерелами пов'язаними з дослідженням сучасної історії України; здійснення освітнього процесу у середній школі із врахуванням сучасних досягнень історичної науки.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* сучасні методи історичного пізнання; історичний термінологічно-понятійний апарат; характер і особливості історичного процесу в Україні.

2. *Вміти* самостійно поглиблювати свої знання шляхом пошуку й опрацювання нової інформації з використанням сучасних технічних засобів; науково оцінювати роль суб'єктивних та об'єктивних чинників в історичному процесі, подіях і явищах.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна передбачає формування вміння критичного та незаангажованого аналізу історичних фактів та процесів стосовно історії України в роки Другої світової війни. Аналізуються питання ролі «українського питання» в міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни. Висвітлюються проблеми військової історії, Руху Опору в Україні, нацистського окупаційного режиму, долі українського народу у воєнне лихоліття. Розкриваються питання внеску українського народу у перемогу над нацизмом.

4. Завдання (навчальні цілі) – здатність здійснювати аналіз явищ і подій історії України в роки Другої світової війни і пояснювати учням проблемні питання у вітчизняній історії в контексті світової та європейської історії, застосовуючи принципи та методи історичної науки; формування вмінь студентів системно й історично аналізувати соціальні, політичні, духовні явища і процеси, що відбувалися в Україні; вироблення навичок компаративного бачення світових процесів 1939-1945 рр.; усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому України та світу та на сучасному етапі.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів історії України в роки Другої світової війни	Лекція	Іспит, набрання не менше 60% балів	5%
1.2	Знати основні тенденції історичного розвитку України в конкретні історичні періоди	Лекція	Іспит, набрання не менше 60% балів	5%
1.3	Знати найважливіші факти, події та процеси історії України в роки Другої світової війни	Лекція, самостійна робота	Есе, набрання не менше 60% балів; Іспит, набрання не менше 60% балів	15%

2.1	Вміти всебічно розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і наукової літератури з історії України в 1939-1945 рр.	Семінарське заняття	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті; Іспит, набрання не менше 60% балів	15%
2.2	Вміти інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел	Семінарське заняття	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті	10%
2.3	Вміти досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби	Самостійна робота, контрольна робота	Есе, набрання не менше 60% балів; Контрольна робота, набрання не менше 60% балів	10%
2.4	Вміти робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи	Семінарське заняття, самостійна робота	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті; Есе, набрання не менше 60% балів	10%
2.5	Вміти з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них	Лекція, семінарське заняття, контрольна робота	Робота на семінарському занятті; набрання балів на кожному семінарському занятті; Контрольна робота, набрання не менше 60% балів; Іспит, набрання не менше 60% балів	15%
2.6	Вміти виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації	Самостійна робота	Есе, набрання не менше 60% балів	5%
4.1	Прийняти і обґрунтувати рішення, що дозволяють виявляти спільні й відмінні риси в підходах українських і зарубіжних істориків до історії України в роки Другої світової війни	Лекція	Іспит, набрання не менше 60% балів	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни / Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	4.1
Знати історичну термінологію та наукову періодизацію історичних процесів	+		+			+			+	
Знати та розуміти основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки, орієнтуватися на її сучасні досягнення	+	+		+	+		+	+		+
Вміти пояснити та провести аналіз суспільних явищ, процесів і тенденцій у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства	+		+		+		+	+		
Вміти характеризувати об'єктивно та неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів	+		+	+		+		+		+
Уміти проводити дискусію та аналіз найбільш значних подій, фактів, явищ в історії України		+	+	+	+		+	+		+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. *Робота на семінарських заняттях*: РН2.1, РН2.2, РН2.4, РН2.5 – 30 балів/18 балів *.

2. *Самостійна робота 1 та 2 (есе)*: РН1.3, РН2.3, РН2.4, РН2.6 – 20 балів/12 балів *.

3. *Контрольна робота 1 та 2*: РН2.3, РН2.5 – 10 балів/6 бали *.

* Максимальний бал / пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;

- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом – **40 балів**;

- результати навчання які будуть оцінюватись – знання наукової хронології, періодизації і характеристики основних етапів історії України в роки Другої світової війни, основних тенденцій історичного розвитку України в конкретні історичні періоди, найважливіших фактів, подій та процесів історії України в 1939-1945 рр.; вміння всебічно розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і наукової літератури з історії України в роки Другої світової війни, з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них, виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації; вміння приймати і обґрунтовувати рішення, що дозволяють виявляти спільні й відмінні риси в підходах українських і зарубіжних істориків до історії України в роки Другої світової війни;

- форма проведення і види завдань – **письмовий іспит**, в білеті 4 запитання, які потребують розгорнутої відповіді (кожна відповідь на запитання оцінюється від 0 до 10 балів);

- Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит **не може бути меншою 24 балів**.

- Студент не допускається до заліку, якщо під час семестру набрав **менше ніж 36 балів**.

7.2 Організація оцінювання:

Оцінювання студентів здійснюється у двох формах: поточний контроль (робота на семінарських заняттях, есе, контрольні роботи) і підсумковий контроль (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, поточний контроль 60 балів; підсумковий контроль – 40 балів).

Змістовий модуль 1 Україна напередодні та на початкову етапі Другої світової війни			Змістовий модуль 2 Рух Опору в Україні та вигнання нацистських окупантів			Іспит
30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)			30 залікових балів (максимум) 18 балів (мінімум)			40 балів максимум
Семінарські заняття	Самостійна робота	Контрольна робота	Семінарські заняття	Самостійна робота	Контрольна робота	
15 максимум	10 максимум	5 максимум	15 максимум	10 максимум	5 максимум	
9 мінімум	6 мінімум	3 мінімум	9 мінімум	6 мінімум	3 мінімум	24 бали мінімум

Перелік видів аудиторної роботи на семінарських заняттях та їх оцінка (в балах)

На семінарських заняттях оцінювання здійснюється за **12-ти бальною**, яка в подальшому переводиться в залікові бали. Результати роботи на семінарському занятті оголошуються студентам індивідуально після кожного семінарського заняття.

<i>Види роботи на семінарському занятті</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
Доповідь на семінарському занятті	5
Доповнення на семінарському занятті	3
Участь у дискусії на семінарському занятті	3
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	2
Письмова самостійна робота на семінарському занятті	5
Експрес-контроль на семінарському занятті	1

Таблиця переведення балів у середньостатистичні показники

Бали за семінарське заняття	Середні бали
12	5,0
11	4,8
10	4,6
9	4,3
8	4,0
7	3,8
6	3,6
5	3,4
4	3,2
3	3,0
2	2,8
1	2,6

Таблиця переведення балів за роботу на семінарських заняттях у залікові бали.

Середній бал за роботу на семінарських заняттях (з одного змістового модуля)	
Залікові бали	Середній бал
15	5,0
14	4,9 – 4,8
13	4,6 – 4,7
12	4,5
11	4,4
10	4,3
9	4,2
8	4,1
7	4,0
6	3,8 – 3,9
5	3,6 – 3,7
4	3,4 – 3,5
3	3,2 – 3,3
2	3,1
1	3,0

Менше 30 балів набраних за роботу на семінарських заняттях не зараховуються оскільки становлять менше 60% і в залікові бали не переводиться

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми дисципліни в цілому, так і деяких розділів тем. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем у формі написання есе з 1 та 2 змістових модулів дисципліни. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів.

7.2.2. Індивідуальне творче завдання – до 20 % балів.

Вимоги до есе:

- обсяг не більше 10 сторінок;
- самостійність у викладі матеріалу;
- здавати у роздрукованому вигляді і в електронному на адресу

olexij_v_verbovyj@ukr.net

Структура есе	Бали (максимум)
Актуальність обраної теми	1
Мета дослідження	1
Завдання наукової роботи	1
Аналіз джерельної бази та історіографії	2
Виклад фактичного матеріалу	2
Аналізу проблеми, самостійність висновків	3

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

По завершенні вивчення кожного змістового модулю студент пише контрольну роботу. Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. Контрольна робота проводиться у письмовій формі і виконується на останньому занятті із кожного змістового модулю курсу. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за контрольну роботу – 5 балів.

Студент, який з поважної причини пропустив контрольну роботу, зобов'язаний надати відповідний документ і викладач за погодженням з деканатом призначає нову дату її проведення.

Критерії оцінювання модульного контролю у вигляді контрольної роботи
(оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів):

Теоретичні питання:

а) глибоке розкриття теоретичного питання	5 балів;
б) повна коротка відповідь	4 бали;
в) неповна відповідь	2-3 бали;
г) незадовільна відповідь чи повністю відсутня	0-1 балів.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Підсумковий контроль знань студентів у формі іспиту

Екзаменаційний білет містить 4 теоретичні запитання, що потребують розгорнутої відповіді.

Відповідь на **теоретичне запитання** оцінюється від 0 до 10 балів відповідно до наступних критеріїв:

– глибоке, теоретично обґрунтоване, фактологічно наповнене розкриття питання	– 9-10 балів;
– розкриття питання з фактологічною аргументацією	– 7-8 балів;
– неповне розкриття питання	– 4-6 балів;
– висвітлення окремого аспекту питання	– 1-3 бали;
– відсутність відповіді з питання	– 0 балів.

Студент, який дав відповідь на всі питання екзаменаційного білету і набрав не менше 24 балів додає у свій актив певну суму балів, яка додається до балів набраних студентом за результатами поточного контролю.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж *критично-розрахунковий мінімум* – **36 балів** необхідно у визначені викладачами дні пройти співбесіду з пропущених семінарських занять і лекцій з тим, щоб набрати критичний мінімум і допуститися до перескладання іспиту.

При простому розрахунку отримаємо:

	Поточне оцінювання	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ, СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ**

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовий модуль 1				
Україна напередодні та на початковому етапі Другої світової війни				
1	Вступ. Джерела та історіографія курсу. Тема 1. «Українське питання» у міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни	4	2	5
2	Тема 2. Бойові дії на українських теренах на початковому етапі Другої світової війни	2	2	5
3	Тема 3. Нацистський окупаційний режим в 1939-1941 рр.	2	2	6
4	Тема 4. Політика радянзації на західноукраїнських теренах в 1939-1941 рр.	2	2	5
5	Тема 5. Початковий етап німецько-радянської війни. Бойові дії на території України в 1941-1942 рр.	2	2	5
6	Тема 6. Нацистський окупаційний режим в Україні	4	2	6
7	Тема 7. Становище українського народу під час нацистської окупації	2	1	6
	<i>Контрольна робота 1</i>		1	
Змістовий модуль 2				
Рух Опору в Україні та вигнання нацистських окупантів				
8	Тема 8. Діяльність ОУН(М) та ОУН(М) в роки Другої світової війни	4	2	6
9	Тема 9. УПА у боротьбі проти тоталітарних режимів	4	2	6
10	Тема 10. Радянський підпільно-партизанський рух	2	2	5
11	Тема 11. Вигнання нацистських окупантів з українських теренів	2	2	5
12	Тема 12. Українці в арміях антигітлерівської коаліції	2	2	5
13	Тема 13. Внесок українського народу у перемогу над нацизмом	2	2	5
14	Тема 14. Комеморативні практики в Україні подій Другої світової війни	2	2	5
15	Тема 15. Регіональна вимір історії України в роки Другої світової війни	4	1	5
	<i>Контрольна робота 2</i>		1	
	ВСЬОГО	40	30	80

Загальний обсяг **150 год.**, в тому числі:

Лекцій – **40 год.**

Семінари – **30 год.**

Самостійна робота - **80 год.**

9. Рекомендована література та джерела:

Основна:

1. Архіви окупації. 1941-1944 / Упоряд.: Н. Маковська. – К., 2006. – Т. 1. – 871 с.
2. Беркгоф К. Жнива розпачу. Життя і смерть в Україні під нацистською владою / К. Беркгоф. – К., 2011. – 455 с.
3. Боротьба за Україну в 1943-1944 рр.: влада, збройні сили, суспільство: збірник наукових праць / Відп. ред.: О. Є. Лисенко. – К., 2014. – 621 с.
4. Вегеш М., Токар М. Карпатська Україна на шляху державотворення / М. Вегеш, М. Токар. – Ужгород, 2009. – 446 с.
5. Друга світова війна в історичній пам'яті України: за матеріалами Українського інституту національної пам'яті / Упоряд.: Л. Герасименко, Р. Пилявець; Редкол.: І. Юхновський (відп. ред.). – К.; Ніжин, 2010. – 247 с.
6. Кашеварова Н. Г. Діяльність Оперативного штабу Розенберга з вивчення нацистами “східного простору” (1940-1945) / Н. Г. Кашеварова;. – К, 2014. – Ч. 1: Джерелознавче дослідження. – 552 с.; Ч. 2: Документи. – 992 с.
7. Кентій А. В., Лозицький В. С. Війна без пощади і милосердя: Партизанський фронт у тилу вермахту в Україні (1941-1944) / А. В. Кентій, В. С. Лозицький. – К., 2005. – 408 с.
8. Кучер В., Потильчак О. Україна 1941-1944: трагедія народу за фасадом Священної війни / В. Кучер, О. Потильчак. – К.; Біла Церква, 2011. – 368 с.
9. Слюсаренко А. Г., Патриляк І. К., Боровик М. А. Україна в роки Другої світової війни: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів / А. Г. Слюсаренко, І. К. Патриляк, М. А. Боровик. – К., 2009. – 447 с.
10. Стратегічні та фронтові операції на території України у 1943-1944 роках / В. М. Грицюк та ін.; Відп. ред.: О. Є. Лисенко. – К., 2015. – 508 с.

Додаткова:

1. Антонюк Я. М. Діяльність СБ ОУН на Волині / Я. М. Антонюк. – Луцьк, 2007. – 174 с.
2. Воєнна округа УПА “Лисоня”, 1943-1952: документи і матеріали / Ред. рада: П. Сохань та ін.. – К.; Торонто, 2012. – 845 с.
3. В'язні з України в концтаборі Маутгаузен: історія та пам'ять / Упоряд.: Р. Берндл, Т. Пастушенко та ін.. – К., 2020. – 376 с.
4. Гончаренко О. М., Куницький М. П., Лисенко О. Є. Система органів місцевого управління на території райхскомісаріату “Україна” та “військової зони”. 1941-1944 рр. / О. М. Гончаренко, М. П. Куницький, О. Є. Лисенко. – К., 2014. – 151 с.
5. Гриневич В. А. Суспільно-політичні настрої населення України в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.) / В. А. Гриневич. – К., 2007. – 520 с.
6. Грицюк В. Стратегічні та фронтові операції Великої Вітчизняної війни на теренах України / В. Грицюк; Ред. кол.: В. А. Смолій та ін.. – К., 2010. – 149 с.
7. Дейнека Н. В. Румунський окупаційний режим та радянський рух Опору у південно-західному регіоні України і Молдавії (1941-1944 рр.) / Н. В. Дейнека. – Одеса, 2013. – 221 с.
8. Капась І. А. Радянський рух Опору в Україні: організація, легітимація, меморіалізація (1941-1953 рр.) / І. А. Капась. – К., 2016. – 205 с.
9. Кентій А., Лозицький В., Слободянюк М. Радянський рух Опору на окупованій території України / А. В. Кентій, В. С. Лозицький, М. Слободянюк. – К., 2010. – 97 с.
10. Коваль М. В. Довготривала фортифікація на теренах України напередодні та під час Другої світової війни. Міфи і реалії / М. В. Коваль. – Хмельницький, 2012. – Ч. 1. – 2012. – 417 с.; Ч. 2. – 603 с.; Ч. 3. – 647 с.; Ч. 4. – 527 с.; Ч. 5. – 552 с.; Ч. 6. – 276 с.; Ч. 7. – 337 с.
11. Кондратюк К. К. Галичина і Волинь у роки Другої світової війни (1939-1945): навчальний посібник / К. К. Кондратюк. – Львів, 2011. – 159 с.

12. Непрочитані листи 1941-го: дослідження, документи, свідчення / Авт. та упоряд.: Л. В. Легасова та ін.; Ред. кол.: Л. В. Легасова (кер. проекту) та ін. – К., 2012. – 501 с.
13. ОУН і УПА в 1944 році. Документи: В 2 ч. / Упоряд.: О. Веселова та ін.; Відп. ред. С. Кульчицький. – К, 2009. – Ч. 1. – 292 с.; Ч. 2. – 256 с.
14. *Патриляк І. К.* Військова діяльність ОУН(б) у 1940-1942 рр. / І. К. Патриляк. – К., 2004. – 598 с.
15. *Патриляк І. К., Боровик М. А.* Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду / І. К. Патриляк, М. А. Боровик. – К., 2010. – 590 с.
16. Підпілля ОУН на Буковині: 1943-1951: документи і матеріали / Упоряд.: Д. Проданик; Ред. рада: П. Сохань (співголова) та ін.. – К.; Торонто, 2012. – 782 с.
17. *Стецько Я. С.* 30 червня 1941 / Я. С. Стецько. – К., 2019. – 144 с.
18. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст.: історичні нариси: у 2 книгах / Редкол.: В. А. Смолій (голова колегії); О. Є. Лисенко (відп. ред.) та ін. – К., 2010. – Кн. 1 / А. Айсфельд та ін. – 735 с.; Кн. 2 / О. Бровар та ін. – 2011. – 943 с.
19. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст.: документи і матеріали: у 2-х ч. / Редкол.: В. А. Смолій та ін. – К., 2020. – 845 с.
20. Україна. Хроніка визволення: дослідження, документи, свідчення / Авт. та упоряд.: Л. В. Легасова та ін.; Редкол.: Л. В. Легасова (керівник проекту) та ін.. – К., 2014. – 323 с.

10. Додаткові ресурси:

<http://www.rada.gov.ua> – Верховна Рада України

<http://www.president.gov.ua> – Президент України

<http://novitukr.history.knu.ua/> - кафедра новітньої історії України

<http://history.org.ua/> - Інститут історії України НАН України

<http://uinp.gov.ua> – Український інститут національної пам'яті